

*Alicja Kopczyńska**

Działania Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej na rzecz pokoju izraelsko-palestyńskiego

1. Działania Wspólnot Europejskich w latach 1970–1995

Po II wojnie światowej nastąpiło wycofanie państw europejskich z aktywnej i samodzielnej polityki na Bliskim Wschodzie. W latach 1970–2000 powoli wzrastało zaangażowanie Wspólnot Europejskich w tym regionie, od początkowych deklaracji do współpracy z bliskowschodnimi państwami zgodnie ze Strategią Barcelońską. Pierwsze inicjatywy pokojowe krajów Europy Zachodniej w ramach Europejskiej Współpracy Politycznej pojawiły się na początku lat 70. Stanowisko „Szóstki” pod wpływem Francji zaczęło wówczas zmieniać się powoli w kierunku proarabskim. Wiosną 1971 r. w Dokumencie Schumana zaproponowano: utworzenie strefy zdemilitaryzowanej z udziałem sił międzynarodowych, wycofanie Izraela z terytoriów okupowanych od 1967 r., umiędzynarodowienie Jerozolimy, uznanie prawa uchodźców do powrotu lub odszkodowań w przypadku rezygnacji z powrotu, kontynuowanie misji G.Jarringa.¹ Europejski plan pokojowy został odrzucony zarówno przez Izrael, państwa arabskie, jak i Palestyńczyków. Dokument nie wyszedł w zasadzie poza fazę roboczą, nie odbiegał również od propozycji amerykańskich oraz ONZ-owskich. Ponadto w praktyce stanowiska państw europejskich pozostawały bardzo zróżnicowane, a struktura EWP nie posiadała instrumentów pozwalających na ich formalne ujednoczenie.

* Mgr **Alicja Kopczyńska** – doktorantka Studium Doktoranckiego Nauk Humanistycznych Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ J.Świeca, *Bliskowschodni proces pokojowy, Idee – inicjatywy – dyplomacja*, Katowice 1996, s.59.

Gdy jesienią 1970 r. w Egipcie władzę przejął Anwar as-Sadat, nikt nie spodziewał się przełomu w trwającym od prawie ćwierćwiecza konflikcie. Nowy prezydent zmierzał do konsolidacji krajów arabskich i porozumienia z Izraelem. Izrael odrzucił jednak propozycję porozumienia i kontynuował rozbudowę osiedli wbrew międzynarodowemu prawu. W tej sytuacji Sadat zdecydował się przejąć inicjatywę i 6 października 1973 r. zaatakował pozycje izraelskie w strefie Kanału Sueskiego.

W wyniku wojny październikowej nastąpił impas strategiczny – Arabowie nie mogli pokonać Izraela na polu walki, a Izrael nie był w stanie dyktować i wymusić warunków pokoju. Zmiana klimatu politycznego pozwoliła na rozpoczęcie we wrześniu 1978 r. w Camp David rozmów pokojowych. 26 marca 1979 r. został podpisany izraelsko-egipski traktat kończący stan wojny i pozwalający wytyczyć granicę między obu państwami.² Program pokojowy z Camp David nie przyniósł jednak uregulowań w kwestii palestyńskiej będącej najważniejszą przyczyną konfliktu.

Wojna Jom Kippur stała się przyczyną opracowania kolejnych propozycji europejskich w kwestii rozwiązania konfliktu arabsko-izraelskiego. 6 listopada 1973 r. państwa „Dziewiątki” przyjęły wspólną deklarację, w której do zasad zawartych w Dokumencie Schumana dodano kolejne elementy: budowa trwałego i sprawiedliwego pokoju na Bliskim Wschodzie musi zostać powiązana z uznaniem uzasadnionych praw Palestyńczyków; jako forum właściwe dla negocjacji uznano ONZ; dla porozumienia pokojowego muszą zostać ustanowione gwarancje międzynarodowe.

Deklaracja „Dziewiątki” spotkała się z gwałtownym sprzeciwem Izraela, którego minister spraw zagranicznych Abba Eban stwierdził, że oznacza ona „ropę dla Europy”. Natomiast kraje arabskie były nią usatysfakcjonowane i wznowiły dostawy ropy do państw Wspólnot, z wyjątkiem Holandii. Od 1973 r. w europejskiej polityce bliskowschodniej akceptacja dążeń Palestyńczyków stała się nowym, istotnym elementem. W 1974 r. słowo „Palestyńczycy” zostało zamienione na określenie „naród palestyński”, a w 1975 na posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego NZ Wspólnoty Europejskiej ogłosiły, że bliskowschodnie porozumienie pokojowe musi zostać oparte na uznaniu prawa narodu palestyńskiego do wyrażania swej narodo-

² Szerzej o przebiegu rozmów zob.: Z.Brzeziński, *Cztery lata w Białym Domu*, Warszawa 1990.

wej tożsamości potwierdzonej posiadaniem ojczyzny.³ Propozycje te zostały powtórzone w przyjętej 29 czerwca 1977 r. przez Radę Europejską Deklaracji londyńskiej.⁴ Państwa WE dokonały zmiany jakościowej w formułowaniu opinii w kwestii pokoju na Bliskim Wschodzie – od stwierdzenia o „uzasadnionych prawach Palestyńczyków” do uznania prawa narodu palestyńskiego do samookreślenia i utworzenia własnego państwa.⁵ Przejawem nowego stanowiska Europy Zachodniej było również podjęcie współpracy politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturalnej z krajami arabskimi. W komunikacie końcowym trzeciej sesji Komisji Ogólnej w sprawie dialogu euro-arabskiego (28 października 1977 r.) strony podkreśliły wspólne stanowisko w sprawie pokoju na Bliskim Wschodzie. Ponadto państwa arabskie zwróciły uwagę na fakt, że kraje „Dziewiątki” nadal nie uznawały Organizacji Wyzwolenia Palestyny za legalną reprezentację narodu palestyńskiego.⁶

Porozumienie pokojowe z Camp David nie spotkało się w Europie ze zbyt dużym entuzjazmem. Kraje „Dziewiątki” obawiały się, że oddzielny traktat izraelsko-egipski doprowadzi do ignorowania w kolejnych rundach rokowań pokojowych problemu palestyńskiego. Kiedy okazało się, że traktat ten i towarzyszący mu układ ogólny nie stały się początkiem serii podobnych uregulowań z innymi stronami konfliktu oraz że Izrael nie zamierzał zaoferować żadnego rozwiązania w kwestii palestyńskiej, państwa WE wypracowały wspólne stanowisko w postaci Deklaracji weneckiej (13 czerwca 1980 r.). Uznano w niej pełne prawa palestyńskie do samookreślenia (utworzenia państwa palestyńskiego) i konieczność uzgodnienia procesu pokojowego z OWP. Powrócono również do sprawy terytoriów okupowanych oraz łamania przez Izrael, wskutek budowy na nich osiedli, prawa międzynarodowego.⁷ Deklaracja wenecka w Izraelu została przyrównana do gwarancji monachijskich dla Czechosłowacji

³ J.Zajac, *Wysiłki Wspólnoty/Unii Europejskiej na rzecz pokoju na Bliskim Wschodzie*, „Atheneum” nr 6/2001, s.6–25.

⁴ *Deklaracja Rady Europejskiej w sprawie Bliskiego Wschodu. Londyn, 30 czerwca 1977 r.*, „Zbiór Dokumentów” nr 6/1977, s.811–813.

⁵ J.Świeca, *Regionalne i globalne oddziaływania międzynarodowe w kryzysie bliskowschodnim (1947–1992)*, Katowice 1993, s.78.

⁶ *Komunikat końcowy opublikowany na zakończenie 3 sesji Komisji Ogólnej w sprawie dialogu euro-arabskiego, Bruksela, 28 października 1977 r.*, „Zbiór Dokumentów” nr 10/1977, s.1500–1503.

⁷ *Venice Declaration on the Middle East Venice European Council*, <http://domino.un.org/unispal.nsf/3d14c9e5cdaa296d85256cbf005aa3eb/fef015e8b1a1e5a685256d810059d922!OpenDocument>.

cji i prawa do samookreślenia Niemców sudeckich. Strona arabska przyjęła dokument pozytywnie, ale nie bez zastrzeżeń. OWP zarzuciła państwu WE, że za źródło praw palestyńskich uznały przyszły traktat pokojowy, a nie sam fakt istnienia narodu palestyńskiego.

W drugiej połowie 1980 r. przewodniczący Rady Ministrów Gaston Thorn odbył misję rozpoznawczą na Bliskim Wschodzie. W swoim raporcie sformułował podstawowe zasady procesu pokojowego respektujące aspiracje obu stron. Były nimi uzasadnione prawa narodu palestyńskiego (prawo do samookreślenia i własnego państwa) oraz prawo Izraela do bezpiecznego istnienia w regionie. Wydawało się, że koordynacja polityki europejskiej weszła na wyższy poziom, wcześniej niespotykany w sferze stosunków z zagranicą, tworzenia wspólnej linii politycznej i jej praktycznej realizacji.

W 1981 r. nastąpiła zmiana w dotychczasowej polityce WE. Misja rozpoznawcza prowadzona przez Holendra Chrisa van der Klaauwa (Holandia objęła przewodnictwo WE) sprowadzała się do wysłuchiwania argumentów obu stron i unikania jakichkolwiek działań. Z kolei wygrana w wyborach prezydenckich we Francji kandydata Partii Socjalistycznej François Mitterranda spowodowała zmianę w polityce tego kraju w kierunku pogłębienia współpracy z Izraelem.⁸

Niewielkie możliwości wpływania na sytuację na Bliskim Wschodzie przez WE pokazała sprawa udziału czterech państw członkowskich (Francji, Włoch, Wielkiej Brytanii i Holandii) w wielonarodowych siłach (Multinational Sinai Force and Observes – MFO) powstałych w wyniku podpisania traktatu egipsko-izraelskiego. Według ministrów spraw zagranicznych „Czwórki” jej udział w MFO był krokiem ku utrwaleniu prawa narodu palestyńskiego do samookreślenia. Wywołało to sprzeciw amerykański i izraelski. Na żądanie Waszyngtonu złożono oświadczenie, że wejście w skład MFO nie było związane z chęcią realizacji Deklaracji weneckiej. W styczniu 1982 r., podczas wizyty w Kairze, francuski minister spraw zagranicznych Claude Cheysson określił ją jako dokument przeszłości, a prezydent F.Mitterrand w marcu tego roku, w przemówieniu w Knesecie, odrzucił możliwość prowadzenia przez Europę aktywnej i samodzielnej polityki na Bliskim Wschodzie w roli mediatora lub arbitra. Oprócz rozbieżności interesów państw WE ich nieefektywność w ramach EWP pogłębiał brak instrumentów polityki zagranicznej charakterystycznych dla obu supermocarstw.⁹

⁸ S.Peres, *Battling for Peace. Memoirs*, London 1995, s.250.

⁹ J.Świeca, *Regionalne...*, op.cit., s.79–80.

W chwili spadku zaangażowania Europy Zachodniej w proces pokojowy na Bliskim Wschodzie rozpoczęła się (3 czerwca 1982 r.) izraelska inwazja na Liban. Jedynym działaniem, na które zdobyły się WE, było niepodpisanie kolejnego protokołu finansowego do zawartego w 1975 r. układu handlowego z Izraelem.¹⁰

Wybuch intifady spowodował podjęcie przez państwa WE pierwszych od 1982 r. wspólnych decyzji. Wobec niewielkiej roli politycznej WE na Bliskim Wschodzie zdecydowały się one sięgnąć po instrumenty ekonomiczne. Rada Europejska ustanowiła bezpośrednie stosunki eksporterów europejskich z kontrahentami z terytoriów okupowanych z pominięciem władz izraelskich. W 1989 r. zaś Komisja Europejska zdecydowała się zawiesić europejsko-izraelską współpracę naukową. Była to reakcja na zamknięcie przez władze Izraela uniwersytetów na terytoriach okupowanych.¹¹

Działania WE na rzecz pokoju na Bliskim Wschodzie zostały podjęte w nowej sytuacji międzynarodowej. Kryzys w Zatoce Perської i uczestnictwo większości krajów arabskich w antyirackiej koalicji zmniejszyły znaczenie strategiczne Izraela dla USA, a upadek bloku wschodniego i rozpad ZSRR przyczyniły się do powstania w regionie luki politycznej. W to wolne miejsce mogły wejść WE. Powstanie w 1992 r. Unii Europejskiej, wyposażonej w lepsze instrumenty działania na forum międzynarodowym niż EWP, oznaczało otwarcie dla dyplomacji europejskiej nowego rozdziału. Szansą na realizację postulatów UE były przede wszystkim rokowania wielostronne i udział jej przedstawicieli w omawianiu zagadnień, takich jak kontrola zbrojeń, pomoc humanitarna, ze szczególnym uwzględnieniem problemu uchodźców, promowanie regionalnej współpracy ekonomicznej i pomoc w rozmowach dwustronnych.¹²

Wraz ze wznowieniem procesu pokojowego na Bliskim Wschodzie pojawiło się pytanie o rolę i miejsce w nim Unii Europejskiej. W Madrycie politycy europejscy czuli się nadal zepchnięci na dalszy plan, szczególnie na płaszczyźnie rokowań dwustronnych. Działania ekonomiczne w ramach bliskowschodniego procesu pokojowego Europa podjęła jeszcze w latach 80., gdy państwa Wspólnot przekonały się, że ich wysiłki dyplomatyczne nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Udzielała pomocy gospodarczej Palestyńczykom i uczestniczyła w negocjacjach wielostronnych. Pierwsze fundusze wspiera-

¹⁰ J.Zajac, *op.cit.*, s.6–25.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

jące Palestyńczyków popłynęły z Europy Zachodniej w 1971 r. Wspólnoty Europejskie przekazały wówczas znaczne kwoty do budżetu Agencji Pomocy i Pracy NZ na rzecz Uchodźców Palestyńskich na Bliskim Wschodzie. W latach 80. WE podjęły współpracę z Palestyńczykami, najpierw za pośrednictwem organizacji pozarządowych, a następnie z instytucjami będącymi załączkiem przyszłych władz. Jej wyrazem była wydana w październiku 1987 r. przez Radę Europejską tzw. specjalna regulacja, na mocy której wprowadzono zasadę bezpośrednich stosunków handlowych z pominięciem władz Izraela.¹³

Przedstawiciele UE weszli do utworzonych na konferencji madyckiej grup roboczych, które zajmowały się pięcioma sprawami: regionalną współpracą ekonomiczną, zasobami wody pitnej, ochroną środowiska, kwestią uchodźców oraz kontrolą zbrojeń. Celem ich działania było określenie ram przyszłego ładu regionalnego, który miał zostać uwolniony od konfliktów w wyniku rozmów dwustronnych. Politycy UE uważali, że dla zapewnienia trwałego bezpieczeństwa konieczne jest traktowanie Bliskiego Wschodu jak niepodzielnej całości, której mieszkańcy zamiast rywalizacji, powinni wybrać współpracę oraz równoczesne działania na polu dyplomacji i gospodarki.¹⁴ Jednym z warunków załagodzenia istniejących sporów był rozwój ekonomiczny, który pozwoliłby na podniesienie poziomu życia w regionie. By jednak taki postęp mógł nastąpić, konieczne było współdziałanie wszystkich podmiotów gospodarczych regionu. Bez wolnorynkowej konkurencji, otwartych granic, inwestowania w oświatę i naukę kraje Bliskiego Wschodu nie będą w stanie podjąć wyzwań, które postawi przed nimi przyszłość.¹⁵

Zbudowanie nowego, opartego na pokoju ładu będzie wymagało od państw regionu przejścia od ekonomii walki do ekonomii pokoju. Trwającemu od 50 lat konfliktowi towarzyszył wyścig zbrojeń, który pochłaniał ogromną część budżetów krajów Bliskiego Wschodu. O skali zjawiska świadczy fakt, że w latach 80. region zajmował pierwsze miejsce na świecie pod względem wydatków na zbrojenia. Jednocześnie kolejne wojny powodowały ogromne straty w gospodarce, pociągając za sobą załamanie się stosunków handlowych, odpływ kapitału oraz masową pauperyzację społeczeństw, a ograniczenia finansowe uniemożliwiały inwestowanie w oświatę, zdrowie,

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, s.6–25.

¹⁵ S.Peres, *Nowy Bliski Wschód*, Warszawa 1995, s.38.

kulturę. Zmiana realiów politycznych powinna była wymusić przemiany gospodarcze. Jednak większość państw regionu nie była w stanie podjąć wysiłku zreformowania swych gospodarek. Właśnie na tym polu szczególną rolę mogła i może nadal odgrywać Europa, zarówno przez pomoc finansową, jak i promowanie zasad wolnego rynku oraz idei współpracy ekonomicznej.¹⁶ Równocześnie Wspólnota włączyła się w budowę nowego systemu ekonomicznego, który miał zostać oparty na szerokiej współpracy gospodarczej między krajami regionu. Działania podejmowane przez UE na Bliskim Wschodzie mieściły się w ramach całościowej polityki wobec krajów basenu Morza Śródziemnego.

Po konferencji w Madrycie kraje członkowskie UE zaangażowały się w realizację planów budowy współpracy gospodarczej na Bliskim Wschodzie. Francuzi i Niemcy podjęli się działań na rzecz rozwoju transportu i łączności, Duńczycy – rolnictwa, Włosi zaangażowali się w projekt budowy kanału między morzami Martwym i Czerwonym, Brytyjczycy zajęli się rozwiązaniami dotyczącymi wolnego handlu, Austriacy zaś – elektrycznością i zasobami wodnymi.¹⁷ Ekonomiczne zaangażowanie UE polegało na bezpośredniej pomocy dla Autonomii Palestyńskiej oraz realizacji projektów regionalnych wypracowanych w ramach rozmów wielostronnych.¹⁸

2. Ustanowienie Partnerstwa Eurośródziemnomorskiego

Wydarzeniem przełomowym dla określenia założeń nowej polityki śródziemnomorskiej była konferencja w Barcelonie, która odbyła się 27–28 listopada 1995 r. Podpisano Deklarację barcelońską, w myśl której miało zostać ustanowione pełne Partnerstwo Śródziemnomorskie w trzech dziedzinach (partnerstwa politycznego, ekonomicznego i społeczno-kulturowego).¹⁹

Celem partnerstwa politycznego było zapewnienie regionowi stabilności i bezpieczeństwa. Szczególny nacisk położono na przestrzeganie prawa międzynarodowego i reguł demokracji. Mimo

¹⁶ Ibidem, s.84–87.

¹⁷ Ibidem, s.17.

¹⁸ J.Zajac, op.cit., s.6–25.

¹⁹ M.Sagan, *Nowa polityka śródziemnomorska Unii Europejskiej*, „Biuletyn Europejski” 1997, s.105–115.

obaw (przede wszystkim byłych kolonii) przed ingerencją w sprawy wewnętrzne, strony zobowiązały się do:

- działania zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych i Międzynarodową Deklaracją Praw Człowieka,
- rozwijania zasad prawa i demokracji we własnych systemach politycznych,
- respektowania praw człowieka, w tym przede wszystkim jego wolności,
- promowania tolerancji w stosunkach społecznych i politycznych oraz walki z rasizmem i ksenofobią,
- powstrzymywania się od pośredniej lub bezpośredniej interwencji w wewnętrzne sprawy innego partnera,
- szanowania terytorialnej integralności każdego z partnerów,
- rozstrzygania sporów metodami pokojowymi,
- umacniania współpracy w zakresie walki z terroryzmem, przestępczością oraz zwalczania handlu narkotykami.²⁰

Jednak podstawowym warunkiem stabilizacji regionu była (i pozostaje) kwestia poprawy sytuacji ekonomicznej i społecznej. Celem ustanowienia partnerstwa ekonomicznego było doprowadzenie do zrównoważonego wzrostu gospodarczego, a tym samym złagodzenie dysproporcji między krajami rejonu. Ustanowiono Eurośroziemnomorską Strefę Wolnego Handlu (Euro-Mediterranean Free Trade Area – MEFTA), której powstanie opierało się na wzajemnym znieszeniu ograniczeń w handlu i rozszerzaniu współpracy państw regionu oraz na podpisywaniu układów stowarzyszeniowych między krajami basenu Morza Śródziemnego a Unią Europejską. Strefa miała powstać do 2010 r. Kolejnymi etapami były: współpraca ekonomiczna, polegająca na zwiększeniu inwestycji zagranicznych oraz pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw, a także współpraca finansowa, która w pierwszym okresie wymagała przede wszystkim zwiększenia pomocy finansowej UE.²¹

Rozwój społeczno-kulturowy był trzecią dziedziną, którą miało objąć Partnerstwo Eurośroziemnomorskie. Jego istotę stanowił dialog między społeczeństwami. Proces wzajemnego poznawania powinien przybliżać do siebie narody, a tym samym przyczyniać się do rozprzestrzeniania idei tolerancji. Działania te mogłyby spowodować spadek napięć, które pojawiają się na styku trzech wielkich systemów religijnych – chrześcijaństwa, judaizmu i islamu. Szczególny

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

nacisk położono na podniesienie poziomu edukacji i rozwój kontaktów młodzieży.²²

W regionie Morza Śródziemnego priorytetowym kierunkiem działań UE w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa był Bliski Wschód. Polegały one na: włączeniu UE do prac nad porozumieniami pokojowymi (w szczególności do rokowań wielostronnych), promowaniu demokracji i przestrzegania praw człowieka, opracowaniu i realizacji programów pomocowych dla terytoriów okupowanych.²³ Zaangażowanie państw Unii opierało się (i opiera nadal) głównie na deklaracjach i oświadczeniach oraz wspólnych działaniach. Na każdym kolejnym szczycie Rady Europejskiej dyskutowana była kwestia bliskowschodnia.²⁴ Ponadto państwa członkowskie mogły służyć swoim doświadczeniem w budowie nowego układu regionalnego powiązanego więzami gospodarczymi, politycznymi i wojskowymi.²⁵

3. Zaangażowanie Unii Europejskiej na rzecz porozumienia izraelsko-palestyńskiego

Pierwsza decyzja Rady o wspólnym działaniu została podjęta 19 kwietnia 1994 r. w Luksemburgu i określała przedsięwzięcia UE na rzecz całościowego porozumienia arabsko-izraelskiego. Należały do nich: monitorowanie izraelskiej akcji osiedleńczej na terytoriach okupowanych, działania w celu zniesienia bojkotu Izraela przez państwa arabskie, wspieranie tworzenia palestyńskich sił policyjnych, pomoc w przeprowadzeniu i monitorowaniu wyborów w Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu, udział – jeśli zajdzie taka potrzeba – w ochronie ludności palestyńskiej na terytoriach okupowanych, utrzymanie przewodnictwa w Regionalnej Grupie Roboczej do spraw Rozwoju Gospodarczego (Regional Economic Development Working Group – REDWG).²⁶

Kolejne wspólne działanie (25 września 1995 r.) dotyczyło utworzenia Europejskiego Zespołu Wyborczego do kierowania 300 obserwatorami wyznaczonymi do nadzorowania wyborów do Rady Pa-

²² Ibidem.

²³ J.Starzyk, *Zakres realizacji Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE*, „Sprawy Międzynarodowe” nr 2/1999, s.177–179.

²⁴ J.Zajac, op.cit., s.6–25.

²⁵ S.Peres, *Nowy...*, op.cit., s.16–17.

²⁶ *European Union Decision on the Middle East Peace Process, Luxembourg, 19th April 1994*, <http://www.passia.org/seminars/95/s1-e3.htm>

lestyńskiej. Były one zorganizowane na podstawie zapisów Deklaracji Zasad z września 1993 r.²⁷ Ponadto 20 listopada 1995 r. został podpisany między UE a Izraelem układ o stowarzyszeniu przewidujący ustanowienie dialogu między stronami i utworzenie strefy wolnego handlu.²⁸

Dla wzmocnienia politycznej roli UE na Bliskim Wschodzie ważna była decyzja z 25 listopada 1996 r. o powołaniu specjalnego przedstawiciela do spraw bliskowschodniego procesu pokojowego. Został nim Migel Angel Moratinos. Początkowo jego mandat obejmował monitorowanie działań stron, obserwację negocjacji pokojowych oraz pomoc we wprowadzaniu w życie już zawartych porozumień międzynarodowych. W 1998 r. mandat został poszerzony o sprawy dotyczące bezpieczeństwa, które miały być omawiane w ramach Stałego Europejsko-Palestyńskiego Komitetu Bezpieczeństwa działającego od kwietnia tego roku. W 1999 r. Rada Ministrów UE zdecydowała, że będzie on wspomagany w swych działaniach przez sekretarza generalnego/wysokiego przedstawiciela UE do spraw WPZiB – Javiera Solanę. Właśnie działania specjalnego przedstawiciela i zaufanie obu stron konfliktu, jakie zdobył M.A.Moratinos, najbardziej zwiększyły prestiż UE na Bliskim Wschodzie.²⁹

Deklaracje i oświadczenia to kolejne instrumenty WPZiB służące wzrostowi zaangażowania UE na Bliskim Wschodzie. Na szczycie we Florencji w 1996 r. Rada Europejska poparła dążenia do uregulowania konfliktu arabsko-izraelskiego, jako szczególnie ważne dla interesów Europy, zarówno politycznych, jak i ekonomicznych. Według państw „Piętnastki” podstawą dla przyszłego pokoju powinny być: rezolucje ONZ 242, 338 oraz 425, prawo Palestyńczyków do samostanowienia oraz zasada „ziemia za pokój”.³⁰

Wybory parlamentarne w Izraelu z maja 1996 r. przyniosły zwycięstwo prawicowego bloku Likud. Nowy rząd, premiera Beniamina Netanjahu, odrzucił zasadę „ziemia za pokój”, nie zaakceptował idei państwa palestyńskiego i sprzeciwiał się wszelkim ustępstwom wobec Syrii w kwestii zwrotu Wzgórz Golan. Masowe manifestacje Palestyńczyków były efektem ogłoszonego 27 sierpnia 1996 r. planu rozwoju osadnictwa żydowskiego na Zachodnim Brzegu oraz programu budowy żydowskiej dzielnicy we wschodniej Jerozolimie. Te

²⁷ J.Zajac, op.cit., s.6–25.

²⁸ *Integracja Europejska*, red. A.Marszałek, Łódź 2000, s.226–227.

²⁹ J.Zajac, op.cit., s.6–25.

³⁰ *Ibidem*.

posunięcia wywołały ostre reakcje krajów arabskich, państw UE, a nawet, zwykle popierających działania Izraela, Stanów Zjednoczonych. Naciski zewnętrzne pozwoliły na wznowienie rozmów, które podlegały jednak ciągłym zaburzeniom. Wzmogła się również aktywność organizacji terrorystycznych. W marcu 1997 r. Izrael zawiesił realizację wszystkich układów, domagając się od władz Autonomii zdecydowanej walki z terroryzmem. Decyzje rządu B.Netanjahu, kolejne zamachy przeciw ludności cywilnej oraz opieśzała – zdaniem polityków izraelskich – reakcja władz palestyńskich na te działania stały się przyczyną zawieszenia dialogu pokojowego.³¹

Załamaniem procesu pokojowego wywołało zaniepokojenie państw członkowskich UE. Na szczycie w Amsterdamie (16–17 czerwca 1997 r.) Rada Europejska wezwała strony do poszanowania zobowiązań wynikających z dotychczasowych porozumień oraz ochrony procesu pokojowego przed dalszymi zakłóceniami. Krytycznie odniesiono się również do przedłużającego się impasu w rozmowach między Izraelem a Syrią i Libanem. Podobne zastrzeżenia, dotyczące sytuacji w regionie bliskowschodnim, powtórzyły się w grudniu tego roku, na spotkaniu w Luksemburgu. Rada Europejska proponowała katalog środków, które ułatwiłyby wzajemne porozumienie i odbudowę zaufania między stronami. Do działań krótkoterminowych zostały zaliczone: realizacja wszystkich wcześniejszych zobowiązań stron, unikanie działań jednostronnych, szczególnie w sprawach drażliwych, takich jak osadnictwo i status Jerozolimy, współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa, zakończenie negocjacji w sprawie lotniska i portu w Gazie oraz prowadzącego do nich korytarza, szczególnie w kontekście udziału finansowego UE w ich budowie, rozwój ekonomiczny regionu, który był ważnym partnerem UE, działania na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego oraz przestrzegania praw człowieka.³² Wśród środków średnioterminowych Rada Europejska wymieniła zaś rozmowy na temat ewentualnej państwowości palestyńskiej, przyszłych granic i bezpieczeństwa regionalnego, przegląd pomocy finansowej udzielanej przez UE, ożywienie regionalnej współpracy gospodarczej, jako środka

³¹ *Izraelsko-arabski proces pokojowy: odprężenie czy zimna wojna*, „Rocznik Strategiczny 1998/1999”, s.235–236.

³² *Wnioski prezydencji Rady Europejskiej. Luksemburg, 12–13 grudnia 1997 r.*, „Studia Europejskie” nr 1/1998, s.186–188.

promowania rozwoju społecznego i budowy nowego, opartego na pokoju ładu.³³

W tym samym 1997 r. (24 lutego) został podpisany i wszedł w życie (1 lipca) układ o współpracy i udziale Autonomii Palestyńskiej w Partnerstwie Śródziemnomorskim. Określono w nim zasady współpracy między stronami – Wspólnotą Europejską a Organizacją Wyzwolenia Palestyny, jako przedstawicielem władz palestyńskich, Zachodniego Brzegu oraz Strefy Gazy. We wstępie zwrócono uwagę na szczególne znaczenie rozwijania wzajemnych stosunków dla rozwoju pokoju, demokracji oraz stabilizacji regionu. Podkreślono również konieczność nawiązania dialogu w takich dziedzinach jak gospodarka, finanse, nauka, kultura i edukacja. Podobnie jak we wcześniejszych dokumentach, zwrócono uwagę, że drogą do uregulowania stosunków w regionie powinna być realizacja rezolucji 242 oraz 338 ONZ. Współpraca miała objąć następujące dziedziny: handel, przepływ finansów, pomoc UE dla Autonomii, ochronę dóbr kulturalnych, intelektualnych, ochronę środowiska, energetykę i turystykę.³⁴

Zgodnie ze strategią sformułowaną w Barcelonie strony miały działać na rzecz rozwoju ekonomicznego, kulturalnego, poprawy warunków życia, podniesienia poziomu edukacji i opieki zdrowotnej oraz rozpowszechniania praw człowieka i rozwoju demokracji. Według polityków unijnych była to, i jest, jedyna droga prowadząca do rozwoju i utrzymania stosunków pokojowych w Palestynie.

Zgodnie z zapisami układu strony zobowiązywały się do stopniowej liberalizacji w wymianie handlowej (szczególną uwagę poświęcono produktom rolnym). Współpraca miała się koncentrować na dziedzinach dotkniętych największymi trudnościami wewnętrznymi lub wynikającymi z liberalizacji gospodarki, których rozwój przyniósłby największy wzrost liczby miejsc pracy i poprawę bytu mieszkańców Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy. Miała być realizowana przez wymianę informacji, działania doradcze, pracę ekspertów, udzielanie pomocy technicznej, administracyjnej i prawnej.

W sferze inwestycji układ przewidywał: harmonizację i uproszczenie procedur administracyjnych, utworzenie mechanizmów dla

³³ Ibidem.

³⁴ *Eurośródziemnomorski przejściowy układ stowarzyszeniowy w sprawie wymiany handlowej i współpracy między Wspólnotą Europejską z jednej strony a Organizacją Wyzwolenia Palestyny (OWP) na rzecz Autonomii Palestyńskiej Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy z drugiej strony*, [http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716\(01\):PL:HTML](http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:21997A0716(01):PL:HTML)

inwestycji wspólnych oraz realizację projektów zmierzających do wykorzystywania istniejących zasobów technicznych i ludzkich. Swoje miejsce w układzie znalazł szeroko rozumiany rozwój społeczny. Strony zobowiązywały się do popierania równości między kobietami i mężczyznami, zadbania o prawidłowy rozwój i ochronę rodziny, podniesienie jakości usług medycznych oraz poprawę bytu ludności w najslabiej rozwiniętych i najgęściej zaludnionych regionach.

Ponadto układ mówił o powołaniu wspólnego komitetu, którego zadaniem byłoby wyjaśnianie wszelkich spraw spornych oraz wypracowanie zasad przekazywania środków pomocowych z budżetu Unii. Jeden z warunków stanowiło zapewnienie przejrzystości przepływu środków finansowych oraz stałe dokonywanie rozliczeń. Środki pochodzące z Unii zostały przeznaczone na rozbudowę infrastruktury, dofinansowanie małych i średnich przedsiębiorstw, poprawę warunków mieszkaniowych ludności palestyńskiej, rozwój edukacji oraz transportu. Tematem konsultacji miały być również: bezpieczeństwo energetyczne, rozwój turystyki i ochrona środowiska. Strony zwróciły uwagę, że dobra kultury (dzieła sztuki, zabytki archeologiczne itp.) nie mogą się stać przedmiotem swobodnego obrotu handlowego. Zobowiązywały się również do przestrzegania umów międzynarodowych w kwestii ochrony dóbr intelektualnych, technologii oraz ochrony środowiska naturalnego.³⁵

Rok 1998 upłynął pod znakiem prób znalezienia wyjścia z impasu, w którym znalazł się proces pokojowy. Rolę głównego mediatora przyjęły Stany Zjednoczone. Sekretarz stanu Madeleine Albright przeprowadziła serię rozmów z przywódcami obu stron, podczas których nalegała, by Izrael zgodził się na rozszerzenie Autonomii oraz zamrożenie osadnictwa na terytoriach okupowanych w zamian za bardziej skuteczne działania władz palestyńskich wobec organizacji terrorystycznych. Do wysiłków amerykańskich przyłączyła się również UE. Podczas brytyjskiego przewodnictwa minister spraw zagranicznych Robin Cook oraz premier Tony Blair zdołali nakłonić przywódców Izraela i Autonomii do podjęcia rokowań pokojowych. Rozmowy, które odbyły się w Londynie 4–5 maja, zakończyły się jednak fiaskiem. Rząd Izraela nie był zainteresowany udziałem negocjatorów UE, bowiem Bruksela zajmowała jego zdaniem zbyt propalestyńskie stanowisko. Stosunki między stronami uległy dalszemu pogorszeniu po decyzji Unii o zniesieniu ulg celnych na to-

³⁵ Ibidem.

wary eksportowane przez Izrael, a produkowane w osiedlach żydowskich na terytoriach okupowanych.³⁶

Na szczycie „Piętnastki” w Cardiff (15–16 czerwca 1998 r.) Rada Europejska ponowiła apel o pokój na Bliskim Wschodzie oraz potwierdziła wytyczne polityki UE, mającej na celu wznowienie procesu pokojowego w tym regionie, wydane w grudniu 1997 r. w Luksemburgu. Wyraziła pełne poparcie dla działań dyplomacji USA prowadzących do wznowienia dialogu arabsko-izraelskiego. Za dowód rosnącego znaczenia UE na Bliskim Wschodzie uznano przyjęcie wspólnej deklaracji o współpracy w zakresie bezpieczeństwa między UE i Palestyńczykami.³⁷

Proces pokojowy udało się wznowić w październiku 1998 r. podczas spotkania w Wye Plantation. Porozumienie zostało podpisane 23 października 1998 r. przez B.Netanjahu, J.Arafata oraz B.Clintona.³⁸ Wywołało ono jednak tak silny sprzeciw izraelskiej prawicy, że rząd w grudniu podał się do dymisji. W Izraelu rozpisano przedterminowe wybory parlamentarne. Między grudniem 1998 r. a 17 maja 1999 (termin wyborów) B.Netanjahu prowadził politykę, która jeszcze bardziej podminowała proces pokojowy na Bliskim Wschodzie. Strategia wyborcza Likudu opierała się na hasłach głoszących, że kraje arabskie nie są skłonne do żadnego kompromisu, choć pogorszenie wzajemnych stosunków było wynikiem prowokacyjnej polityki rządu Izraela, i jedynie dialog z pozycji siły zapewni krajowi bezpieczeństwo. Partia Pracy wzywała do powrotu do stołu rokowań i podjęcia ich w punkcie zawieszenia po wyborach 1996 r. Jej zwycięstwo wydawało się dawać nadzieję na dalszą normalizację sytuacji w regionie.³⁹

Problemem, przed którym stanął lewicowy rząd Ehuda Baraka, było wygaśnięcie 4 maja porozumień dotyczących podstaw funkcjonowania Autonomii Palestyńskiej. Centralna Rada OWP zdecydowała o odroczeniu decyzji o proklamowaniu niepodległości na okres po wyborach w Izraelu. Wśród czynników determinujących to postanowienie należy wymienić możliwość wzmocnienia tuż przed wyborami w Izraelu ugrupowań prawicowych opowiadających się

³⁶ *Izraelsko-arabski proces pokojowy...*, op.cit., s.237–238.

³⁷ *Wnioski prezydencji Rady Europejskiej. Cardiff, 15–16 czerwca 1998 r.*, „Studia Europejskie” nr 3/1998, s.170.

³⁸ Szerzej: *Izraelsko-arabski proces pokojowy...*, „Rocznik Strategiczny 1998/1999”, s.238–239.

³⁹ *Izrael – kraje arabskie: nowa szansa na pokój*, „Rocznik Strategiczny 1999/2000”, s.271–277.

przeciwko akceptacji palestyńskiego prawa do samostanowienia. Wstrzemięźliwość działała na korzyść Partii Pracy. Jednostronne ogłoszenie niepodległości mogłoby spowodować interwencję armii izraelskiej i wybuch kolejnej wojny na Bliskim Wschodzie (premier Netanjahu zapowiedział rozwiązania siłowe). Zamknięcie przejść granicznych między Izraelem i terytoriami okupowanymi przyniosłoby ogromne straty ekonomiczne; a społeczność międzynarodowa, mimo poparcia dla dążeń Palestyńczyków, obawiała się wzrostu napięcia, w związku z czym rządy państw zainteresowanych (USA, Europy Zachodniej) sugerowały, by powstrzymali się oni od działań jednostronnych.⁴⁰

Postawa Palestyńczyków stworzyła nowe szanse na wznowienie dialogu pokojowego, ale już pierwsze rozmowy arabsko-izraelskie przyniosły J.Arafatowi rozczarowanie. Rząd E.Baraka nie zgodził się na całkowitą ewakuację wojsk z Zachodniego Brzegu, zadeklarował powstrzymanie się od zakładania nowych osiedli żydowskich, lecz połączone ze zgodą na rozbudowę już istniejących. Obie propozycje wywołały sprzeciw władz Autonomii, które uzależniły postęp dalszych negocjacji od realizacji przez Izrael już przyjętych zobowiązań.

Stanowisko palestyńskie uzyskało wsparcie z zagranicy. Podczas rozmów dotyczących terminu realizacji porozumienia z Wye Plantation pojawiły się jednak kolejne kwestie sporne. Należały do nich: termin przekazania pod kontrolę palestyńską dalszych regionów Zachodniego Brzegu, problem uwolnienia z izraelskich więzień Palestyńczyków (Izrael wypuszczał głównie pospolitych przestępców, władze Autonomii upominały się zaś o więźniów politycznych), powstanie państwa palestyńskiego (według doniesień prasowych E.Barak zgodził się na jego powstanie pod warunkiem, że Palestyńczycy zrezygnują z podziału Jerozolimy oraz z żądania powrotu 3,6 miliona uchodźców).⁴¹

Mimo tych rozbieżności, M.Albright doprowadziła do kolejnego porozumienia podpisanego w Szarm el-Szejk 4 września 1999 r.⁴² Jego realizacja miała się stać wstępem do trwałego uregulowania konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Nie rozstrzygało ono wszystkich kwestii spornych związanych z powstaniem państwa palestyńskiego (przebiegu granic, przyszłości Jerozolimy), ale zakreślało ramy me-

⁴⁰ Ibidem, s.278–279.

⁴¹ Ibidem, s.281–282.

⁴² Szerzej: *Izrael – kraje arabskie...*, op.cit., s.282–283.

rytoryczne i czasowe przyszłych rokowań. Kolejnym problemem, przed którym stanął rząd E.Baraka, było wznowienie rozmów z Syrią i Libanem. Izrael w zamian za zwrot Wzgórz Golan i wycofanie swoich wojsk z Libanu żądał gwarancji bezpieczeństwa i wycofania syryjskiego poparcia dla organizacji terrorystycznych. Porozumienie z Szarm el-Szejk doczekało się krótkiej deklaracji, w której jednak trudno dopatrzeć się jakiegokolwiek samodzielnej inicjatywy unijnej. Nie wspomniano nawet o osobie specjalnego wysłannika do spraw bliskowschodniego procesu pokojowego.⁴³ Już w lipcu 1999 r. została podjęta decyzja o przedłużeniu wspólnego działania dotyczącego pomocy Unii dla władz palestyńskich w celu zwalczania terroryzmu,⁴⁴ we wrześniu zaś – o podpisaniu kolejnej konwencji między Wspólnotą a UNRWA. Większość funduszy została przeznaczona na edukację.⁴⁵ W zasadzie najbardziej znaczącym sukcesem Unii w drugiej połowie 1999 r. było pośrednictwo w rozmowach izraelsko-palestyńskich dotyczących współpracy przygranicznej w celu usprawnienia wymiany ekonomicznej (towarów, usług, ludzi).⁴⁶ Tyle że skorzystanie z doświadczeń europejskich w tej materii nie wydawało się raczej możliwe. Podsumowanie dokonane na grudniowym szczycie w Helsinkach potwierdziło słabnący wpływ Unii zarówno na przebieg procesu pokojowego, jak i na działania władz

⁴³ *Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the Sharm-El-Sheikh Memorandum 4 September 1999,*

<http://www.medeia.be/index.html?page=10&lang=en&doc=393>

⁴⁴ *Council Decision 1999/440/CFSP concerning the extension of joint action 97/289/CFSP*

on the establishment of an European Union assistance programme to support the Palestinian Authority in its efforts to counter terrorist activities emanating from the territories under its control,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999D0440:EN:NOT>

⁴⁵ *Council Decision of 27 September 1999 on the conclusion of the Convention between the European Community and the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees (UNRWA) concerning aid to refugees in the countries of the Near East, for the years 1999–2001,*

<http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=329963:cs&lang=en&list=335423:cs,335664:cs,377747:>

[cs,347143:cs,329963:cs,377746:cs,373121:cs,211867:cs,344176:cs,313654:cs,&pos=5&page=2&nb1=83&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte.](http://eurlex.europa.eu/Notice.do?val=329963:cs,377746:cs,373121:cs,211867:cs,344176:cs,313654:cs,&pos=5&page=2&nb1=83&pgs=10&hwords=&checktexte=checkbox&visu=#texte)

⁴⁶ *Visit to the Commission by the Justice Ministers of Israel, Mr Yossi Beilin, and the Palestinian Authority, Mr Freih Abu Medein,*

<http://europa.eu/bulletin/en/9912/p104084.htm>

palestyńskich w sferze politycznej.⁴⁷ Unia stała się statystą, a nie pełnoprawnym członkiem procesu pokojowego. Najważniejszym dokumentem wydanym w upływającym 1999 r. była Deklaracja berlińska, w której Unia określiła ponownie swoje stanowisko wobec narastającego konfliktu. Uznawała, że podstawą porozumienia powinny się stać: zasada „ziemia za pokój” przy zachowaniu bezpieczeństwa obu społeczności, usunięcie zapisu wzywającego do zniszczenia Izraela, ustalenia konferencji w Madrycie, ustalenia z Oslo oraz rezolucje Rady Bezpieczeństwa 242 i 338.⁴⁸ UE nadal opowiadała się za prawem Palestyńczyków do samostanowienia. Zadeklarowała również uznanie przyszłego państwa palestyńskiego, o ile jego powstanie będzie zgodne ze wszystkimi wymienionymi zasadami.

Wiosną 2000 r. przedłużono na kolejne lata wspólne działanie w sprawie pomocy dla władz Autonomii w celu zwalczania terroryzmu. Jednak w porównaniu z decyzją z 1997 r. zapisy dotyczące wdrażanych projektów i oceny postępów ich realizacji były o wiele mniej precyzyjne. Inaczej również oceniono znaczenie podjętych działań dla procesu pokojowego. Pierwotnie pomoc ta była określana jako działania na rzecz jego wspierania, w 2000 r. zdefiniowano ją jako wkład Wspólnot w ów proces. Jego realizację powiązano również z przestrzeganiem praw człowieka przez palestyńskie instytucje bezpieczeństwa. Nieprecyzyjne zasady oceny postępu realizacji projektów nie wymuszały na władzach palestyńskich rzeczywistego wzrostu zaangażowania w poprawę bezpieczeństwa. Pokazały to jesienne wydarzenia.⁴⁹

Unia wyraźnie oczekiwała rezultatów rozmów w Camp David zaplanowanych na lipiec. Punktem ich wyjścia miała być propozycja prezydenta USA B.Clintona dotycząca utworzenia państwa palestyńskiego, które objęłoby prawie 100 proc. Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy, podwójnej jurysdykcji nad wschodnią Jerozolimą oraz

⁴⁷ *Presidency Conclusions, Helsinki European Council, 10 and 11 December 1999*, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm

⁴⁸ *Presidency Conclusions, Berlin European Council 24 and 25 March 1999, Part IV – Other Declarations, Middle East Peace Process*, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/ACFB2.html

⁴⁹ *Council Joint Action of 13 April 2000 on a European Union assistance programme to support the Palestinian Authority in its efforts to counter terrorist activities emanating from the territories under its control (2000/298/CFSP)*,

http://europa.eu.int/celex/cgi/sga_rqst?SESS=1379!CTXT=67!UNIQ=66!APPLIC=celexext!FILE=VISU_visom_67_0_10!DGP=0!VI_txt9

prawa uchodźców do powrotu lub odszkodowań. Należy pamiętać, że zgoda na powstanie państwa palestyńskiego była w Oslo i późniejszych umowach traktowana nader mgliście. Jednocześnie utworzenie Autonomii nie przełożyło się na wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Izraela. Ponadto jego rząd ponosił dużo większe ryzyko polityczne. Arafat nie był skrupowany w swoich decyzjach ewentualnymi wyborami, ale słabnąca popularność prezydenta spowodowała usztywnienie stanowiska. Ponadto przyjęcie warunków zaproponowanych w porozumieniu spowodowałoby utratę poparcia międzynarodowego dla przyszłych żądań palestyńskich. Równocześnie rząd izraelski zgadzał się na daleko idące ustępstwa, mając świadomość, że układ zostanie odrzucony przez Kneset.⁵⁰ Ostatecznym argumentem miało być jednostronne ogłoszenie niepodległości przez Autonomię Palestyńską. Zarówno Izrael, jak i Palestyńczycy byli przekonani, że gest ten spotka się z przychylnością na arenie międzynarodowej. Podróż Arafata do kilkudziesięciu państw pokazała jednak, że ich przywódcy wykazują daleko idącą powściągliwość.⁵¹ Mimo fiaska rozmów, Unia jeszcze we wrześniu wydała deklarację, w której wezwała strony do dalszego dialogu i wyrażała zadowolenie z odroczenia decyzji o jednostronnej proklamacji niepodległości. Miał być to wyraz odpowiedzialności palestyńskiego lidera.⁵² Przyjęcie stanowiska Unii zmusiłoby Arafata do powrotu do negocjacji, co z kolei zostałoby odczytane przez Palestyńczyków jako oznaka słabości ich przywódcy. Palestyńczycy szykowali się do walki. Mimo wielu sygnałów z ich strony o możliwości sięgnięcia po rozwiązanie militarne, wybuch, który nastąpił pod koniec września, był zaskoczeniem zarówno dla Izraela, jak i opinii międzynarodowej. Początkowo jako bezpośrednią przyczynę intifady Al-Aksa wskazywano wizytę Ariela Szalona na Wzgórzu Świątynnym 28 września. Była wcześniej uzgodniona z palestyńskim szefem bezpieczeństwa, ale w jej trakcie doszło do utarczek słownych, które przerodziły się w uliczną awanturę. Dwa dni później zamieszki i ataki Palestyńczyków przeniosły się z Jerozolimy na teren Strefy Gazy

⁵⁰ J. Jarzabek, *Polityka Stanów Zjednoczonych wobec Palestyńczyków i Autonomii Palestyńskiej w latach 1993–2000*, s. 4,

http://www.forum-ipe.org/images/pdf/jarzabek1_usa_autonomia_1993_2002.pdf

⁵¹ Ibidem, s. 14–15.

⁵² *Declaration by the European Union on the Middle East Peace Process, 12 September 2000*,

http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/publication/Euromed%20Report_15_en.doc

i Zachodniego Brzegu. Jednak władze palestyńskie już od lata przygotowywały się do powstania. Bojówki Tanzim prowadziły szkolenia wojskowe dla mężczyzn od 16. roku życia. Przez pierwsze tygodnie intifady Arafat wysyłał sprzeczne instrukcje do palestyńskich bojówek i policji, która na skutek tego znalazła się w szczególnie dwuznacznej sytuacji. Z jednej strony ponosiła odpowiedzialność za bezpieczeństwo i powinna przystąpić do aresztowań, z drugiej – podobnie jak Tanzim – pozostawała pod kontrolą al-Fatah. Po dwóch tygodniach walk do współpracy dopuszczono Hamas i Islamski Dżihad. W tym samym czasie powstały Brygady Męczenników Al-Aksa odpowiedzialne za ataki na wojska izraelskie. Większość ich przywódców należała do al-Fatah. Władze palestyńskie z pełną świadomością wykorzystały rosnące od miesięcy niezadowolenie społeczne i skierowały wybuch przeciw Izraelowi.⁵³

W pierwszych dniach października Prezydencja francuska wydała komunikaty prasowe, które znalazły się w kolejnej deklaracji. Unia w typowym dla siebie języku wzywała strony do zaprzestania aktów przemocy, wstrzymania się od wszelkich prowokacji, i wyrażała ból z powodu ofiar. Proponowała również powołanie międzynarodowej komisji, która ustaliłaby przebieg zjść i ich przyczynę. Z dokumentu wyraźnie wylania się zaskoczenie wypadkami.⁵⁴ Kolejna deklaracja została wydana 20 listopada. Unia powtarzała w niej słowa o powołaniu międzynarodowej komisji. Wzywała również obie strony do przerywania walk. Izrael powinien wycofać wojska na pozycje sprzed 28 września oraz odblokować granicę, Palestyńczycy zaś – dołożyć starań, aby powstrzymać akty przemocy.⁵⁵ Użyte sformułowania pokazują, że dla Unii nadal głównym winowajcą kryzysu był Izrael. Niestety przeczą temu ówczesne wypowiedzi władz Autonomii.⁵⁶ Również Parlament Europejski przyjął jednostronną wersję wydarzeń.⁵⁷

⁵³ J.Wójcik, op.cit., s.1–10.

⁵⁴ *Declarations of the Presidency of the European Union on the situation in the Middle East, Brussels, 2-3 October 2000,*

http://ec.europa.eu/external_relations/euromed/publication/euromed_report17_en.pdf

⁵⁵ *Declaration by the European Union on the Middle East, 20 November 2000,* http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/cfsp/13435.en0.html

⁵⁶ J.Wójcik, op.cit., s.12.

⁵⁷ *Parliament resolution on the situation in the Middle East, 5 October 2000,* <http://europa.eu/bulletin/en/200010/p106064.htm#anch0228>

Wnioski Prezydencji z grudnia 2000 r. potwierdzają bezradność Unii w obliczu rozgrywających się wydarzeń. Powtarzające się wezwania do przerwania przemocy oraz oferta pośrednictwa w przyszłych rozmowach to niewiele.⁵⁸ Po niepowodzeniu rozmów w Tabie w styczniu 2001 r. Rada wezwała ponownie strony do wstrzymania przemocy, a rząd Izraela do odmrożenia wypłat na rzecz Autonomii.⁵⁹ W marcu Chris Patten odbył podróż na Bliski Wschód, podczas której miała miejsce seria rozmów z przywódcami stron. Ich celem było wstrzymanie walk oraz zniesienie ekonomicznych restrykcji Izraela wobec Autonomii. Jednocześnie przekazał gwarancje kolejnej transzy środków finansowych na rzecz AP w wysokości 60 mln euro.⁶⁰ Bardziej zdecydowany ton przebijał z rezolucji Parlamentu Europejskiego z 17 maja. Powtórzono wezwanie do zaprzestania walk, jednak stroną oskarżaną o eskalację przemocy i stosowanie środków niewspółmiernych do zagrożenia był Izrael. W związku ze zbliżającym się szczytem Unii Rada została wezwana do opracowania wspólnej strategii wobec regionu.⁶¹

Ze względu na fakt, że UE pozostawała największym donatorem pomocy dla Autonomii, wysoki przedstawiciel ds. polityki zagranicznej Javier Solana wziął udział w tworzeniu tzw. Raportu Mitchella opublikowanego w maju 2001 r. Przyjęcie jego ustaleń, tzw. Raportu Komisji Badawczej Szarm el-Szejk, stało się podstawą przyszłych propozycji pokojowych.⁶² We wnioskach prezydencji z czerwca 2001 r. nie padły żadne konkretne propozycje działań ze strony Unii.⁶³ Sytuacja powtórzyła się w grudniu. Ponadto UE zaakceptowała współpracę ze Stanami Zjednoczonymi, Rosją oraz

⁵⁸ *Presidency conclusions, Annex VII, Nice 7–9 December 2000,*

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00400r1.%20ann.en0.htm

⁵⁹ *Council conclusions on the Middle East peace process, Adopted by the Council at its meeting on 22 and 23 January 2001,*

<http://europa.eu/bulletin/en/200101/p106098.htm#anch0311>

⁶⁰ *Visit to Israel and the Palestinian territories and Egypt by Mr Patten, 12 and 13 March 2001,* <http://europa.eu/bulletin/en/200103/p106077.htm#anch0310>

⁶¹ *Parliament resolution on the situation in the Middle East, 17 May 2001,* <http://europa.eu/bulletin/en/200105/p106075.htm#anch0237>

⁶² K.Bojko, M.Góra, *Wybrane aspekty polityki Izraela, Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej wobec Palestyńskiej Władzy Narodowej 2000–2007*, Kraków 2007, s.154.

⁶³ *Presidency conclusions, Göteborg, 15 and 16 June 2001,*

<http://europa.eu/bulletin/en/200106/i1040.htm#anch0043>

ONZ w ramach tzw. Kwartetu, a w listopadzie przedłużono misję M.A.Moratinosa do końca 2002 r.⁶⁴

W wypracowanej w 2002 r. propozycji pokojowej, znanej jako „Mapa drogowa”, znalazła się opcja propagowana przez UE, czyli pokojowego współistnienia dwóch państw. Rozwiązanie to poparł również ówczesny prezydent USA George W.Bush. Zgoda na powstanie niepodległego państwa palestyńskiego została uzależniona od przeprowadzenia reform politycznych w Autonomii oraz odejścia od władzy Arafata.⁶⁵

W marcu 2002 r. w wyniku akcji antyterrorystycznej armii izraelskiej, prowadzonej na terenach Zachodniego Brzegu, zniszczeniu uległy port i lotnisko w Gazie (zbudowane głównie ze środków unijnych) i zginęła duża liczba palestyńskich cywilów. Był to odwet za rosnącą liczbę samobójczych ataków terrorystycznych.⁶⁶ W kwietniu Parlament Europejski uchwalił rezolucję wzywającą do wprowadzenia embarga na zakup broni przez obie strony konfliktu oraz zawieszenia układu stowarzyszeniowego z Izraelem. Po raz kolejny eurodeputowani zajęli stanowisko bardziej zdecydowane niż Rada czy Komisja.⁶⁷ Na czerwcowym szczycie Unii została wydana Deklaracja sewilska, w której stwierdzono, że do porozumienia doprowadzić mogą negocjacje obu stron oraz wzmożony wysiłek wspólnoty międzynarodowej, ze szczególnym wskazaniem „Kwartetu”. Powtórzono również gwarancje pomocy unijnej mającej na celu wsparcie palestyńskiej administracji i koniecznych reform.⁶⁸ Tuż po zakończeniu szczytu prezydent Bush ogłosił zarys nowego planu pokojowego – „Mapy drogowej”, który Unia poparła w sierpniu.⁶⁹ Na grudniowym szczycie w Kopenhadze UE po raz kolejny wezwała strony do unikania przemocy i powrotu do rozmów pokojowych,⁷⁰ Parla-

⁶⁴ *Council Joint Action extending the mandate of the European Union Special Representative for the Middle East peace process (2001/800/CFSP)*,

<http://europa.eu/bulletin/en/200111/p106073.htm#anch0299>

⁶⁵ K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.154.

⁶⁶ Ibidem, s.41–44.

⁶⁷ *European Parliament resolution on the Middle East, 10 April 2002*,

<http://europa.eu/bulletin/en/200204/p106052.htm#anch0239>

⁶⁸ *Declaration on the Middle East, Presidency Conclusions, Annex VI, Seville 21–22 June 2002*,

<http://europa.eu/bulletin/en/200206/i1032.htm#anch0055>

⁶⁹ K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.58.

⁷⁰ *Presidency conclusions, Annex III, Copenhagen 12 December 2002*,

<http://europa.eu/bulletin/en/200212/i1018.htm#anch0025>

ment Europejski potępił zaś zniszczenie starego miasta w Hebronie i świątyń w Betlejem.⁷¹

W roku 2003 Unia Europejska koncentrowała się na planowanym za rok rozszerzeniu. Ponadto między jej członkami trwał konflikt w związku z przygotowywaną operacją w Iraku. Oświadczenia po czerwcowym i grudniowym szczycie pokazywały, że Unia pogodziła się z drugoplanową rolą w regionie, a „Mapa drogowa” ogłoszona 30 kwietnia została przez Brukselę zaakceptowana jako podstawa rozwiązania konfliktu. Zarówno w konkluzjach z czerwca, jak i z grudnia powtarzają się wezwania do powstrzymania się od użycia siły. Plan rządu Ariela Sharona, dotyczący budowy tzw. bariery antyterrorystycznej, spotkał się z krytyką Unii. Był odbierany jako próba określenia granic przyszłego państwa palestyńskiego, zanim rozpoczęły się negocjacje, ponadto jego przebieg nie pokrywał się z granicą z 1967 r. i prowadził do utworzenia trzech odciętych od siebie enklaw.⁷²

W kolejnym roku zmianę sytuacji przyniosły dwa wydarzenia – zabicie duchowego przywódcy Hamasu szejka Achmeda Jasmina oraz decyzja premiera Izraela o wycofaniu ze Strefy Gazy i ewakuacji żydowskich osiedli. Pierwsze spotkało się z krytyką ze strony Unii, która z zasady odrzuca działania pozasądowe, natomiast propozycja Sharona została przyjęta pozytywnie.⁷³ UE zastrzegła jednak, że jej realizacja nie powinna wpłynąć na zmianę przebiegu granic, chyba że nowe zostaną zaakceptowane przez obie strony.⁷⁴ W czerwcowych konkluzjach zostało potwierdzone wcześniejsze stanowisko wobec procesu pokojowego oraz zapewnienia dalszej pomocy dla Autonomii Palestyńskiej.⁷⁵ W dokumentach tych powtarzały się również zachęty do zwalczania terroryzmu wystosowane do władz AP.

⁷¹ *European Parliament resolution on the destruction of the cultural heritage in Hebron, 19 December 2002,*

<http://europa.eu/bulletin/en/200212/p106093.htm#anch0295>

⁷² K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.155–156.

⁷³ *Presidency conclusions, Brussels, 25 and 26 March 2004, Middle East peace process,* <http://europa.eu/bulletin/en/200403/i1019.htm#anch0025>

⁷⁴ *Council conclusions on the Middle East peace process, 26 and 27 April 2004,* <http://europa.eu/bulletin/en/200404/p106094.htm#anch0251>

⁷⁵ *The European Council reviewed recent developments in the Middle East, Presidency conclusions, Annex 4, Brussels 17 and 18 June 2004,*

<http://europa.eu/bulletin/en/200406/i1028.htm#anch0041>

W styczniu 2005 r. Unia pozytywnie odniosła się do podpisanego zawieszenia broni i zadeklarowała kolejną transzę pomocy dla władz palestyńskich. Na czerwcowym szczycie zaapelowano ponadto o ustalenie najbliższego terminu wyborów w Autonomii. Powtórzone zostały również uwagi dotyczące budowy „bariery antyterrorystycznej” przez Izrael. W październiku Komisja Europejska przygotowała opracowanie *Współpraca Unii Europejskiej i Palestyńczyków po wycofaniu – w kierunku rozwiązania dwupaństwowego*. Zostało w nim potwierdzone wcześniejsze stanowisko UE wobec rozwiązania konfliktu, wyrażone poparciem dla wysłannika „Kwartetu” ds. wycofania Jamesa Wolfensohna oraz zapowiedziana dalsza pomoc finansowa dla AP w celu wprowadzenia przez nią reform i budowy infrastruktury. Zaproponowano również stworzenie lepszych mechanizmów kontroli i koordynacji unijnej pomocy. W listopadzie Rada zatwierdziła konkretne kroki i działania konieczne po wycofaniu Izraela ze Strefy Gazy.⁷⁶ Również w listopadzie zostało przygotowane wspólne działanie Rady w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej na Terytoriach Palestyńskich. Jej celem miało być wspieranie reform i reorganizacji policji w AP.⁷⁷ Kolejne działanie, z grudnia, dotyczyło wsparcia dla punktu granicznego w Rafah.⁷⁸

W 2006 r. chyba najważniejszym wydarzeniem z punktu widzenia procesu pokojowego były wygrane przez Hamas wybory do Palestyńskiej Rady Legislacyjnej z 25 stycznia. Wybór, którego dokonali mieszkańcy AP, zaniepokoił „Kwartet”, który w specjalnym oświadczeniu przypomniał, że droga do utworzenia dwóch państw może prowadzić jedynie przez rozmowy oraz wyrzeczenie się przemocy i terroru przez strony konfliktu. W stanowisku wydanym po spotkaniu z 30 stycznia zaznaczono, że dalsza pomoc dla AP będzie uzależniona od respektowania wcześniejszych ustaleń i zobowiązań. Identyczna była decyzja UE. Jednak poważnym problemem stała się pogarszająca się sytuacja humanitarna ludności palestyńskiej.

⁷⁶ K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.158–160.

⁷⁷ *Wspólne działanie Rady 2005/797/WPZiB z 14 listopada 2005 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej na Terytoriach Palestyńskich*, Dz.Urz. UE, L 300/65, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:300:0065:0069:PL:PDF>

⁷⁸ *Wspólne działanie Rady 2005/889/WPZiB z 12 grudnia 2005 r. ustanawiające Misję Unii Europejskiej ds. Szkolenia i Kontroli na przejściu granicznym w Rafah (EU BAM Rafah)*, Dz.Urz. UE, L 327, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:327:0028:0032:PL:PDF>

W związku z tym został uruchomiony Tymczasowy Mechanizm Międzynarodowy mający na celu przekazywanie pomocy bezpośrednio dla ludności, którego organizacją miała się zająć UE. Po stronie palestyńskiej partnerem był Urząd Prezydenta AP Mahmouda Abbasa, który zastąpił nieżyjącego Arafata, a nie hamasowski rząd.⁷⁹ Na czerwcowym szczycie zostały potwierdzone wcześniejsze decyzje – podstawą negocjacji miały być założenia „Mapy drogowej” (szczególnie podkreślono konieczność uznania przez rząd Hamasu państwa izraelskiego), a ich celem powstanie dwóch państw. Ponadto zapowiedziano kontynuację pomocy humanitarnej dla ludności palestyńskiej.⁸⁰ W drugiej połowie 2006 r. Unia ponawiała apel do stron konfliktu o podjęcie negocjacji na zasadach wypracowanych przez „Kwartet”, a Palestyńczyków wzywała do utworzenia rządu jedności narodowej. W wydawanych dokumentach sugerowano, że ułatwiłby to wznowienie pomocy przekazywanej wcześniej przez Unię.⁸¹

W styczniu 2007 r. UE kolejny raz wyraziła pełne poparcie dla wysiłków prezydenta AP na rzecz utrzymania jedności narodu oraz podtrzymania rozmów z Izraelem. Ponownie wezwano rząd Izraela, by przy budowie „bariery” nie próbowano kreować faktów dokonanych w kwestii przebiegu granic.⁸² W kwietniu Unia dość entuzjastycznie przyjęła inicjatywę pokojową Ligi Arabskiej, ze względu na fakt, że rozwiązania wielostronne odbierane były w Brukseli jako bardziej trwałe.⁸³ W maju przedłużono wspólne działanie w sprawie przejścia granicznego w Rafah.⁸⁴ W czerwcu Parlament przyjął rezolucję podsumowującą pomoc finansową dla AP oraz powtarzającą wezwanie pod adresem rządu izraelskiego, by wznowił transfer z podatków i ceł palestyńskich lub przekazał część środków na rzecz

⁷⁹ K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.162–164.

⁸⁰ *Declaration on the Middle East peace process, Presidency conclusions, Annex V, Brussels, 15 and 16 June 2006*, <http://europa.eu/bulletin/en/200606/i1015.htm#anch0030>

⁸¹ K.Bojko, M.Góra, op.cit., s.166.

⁸² *Council conclusions on the Middle East, the Council adopted conclusions on the following, 22 January 2007*,

<http://europa.eu/bulletin/en/200701/p134007.htm#anch0254>

⁸³ *Middle East Peace Process, Council conclusions on the Middle East Peace Process, 23 April 2007*, <http://europa.eu/bulletin/en/200704/p134008.htm#anch0169>

⁸⁴ *Wspólne działanie Rady 2007/359/WPZiB z 23 maja 2007 r. zmieniające i przedłużające wspólne działanie 2005/889/WPZiB ustanawiające Misję Unii Europejskiej ds. Szkolenia i Kontroli na przejściu granicznym w Rafah (EU BAM Rafah)*, Dz.Urz. UE, L 133/51, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:133:0051:0051:PL:PDF>

TMM w celu poprawy warunków życia ludności.⁸⁵ Do końca 2007 r. Rada w kolejnych dokumentach powtarzała wezwanie do stron konfliktu o podjęcie rozmów oraz zapewnienia o kontynuowaniu pomocy dla Palestyńczyków. W grudniu z zadowoleniem przyjęto porozumienie z Annapolis.⁸⁶

W całym omawianym okresie Unia Europejska w ramach pomocy przekazała władzom OWP ogromne środki finansowe. Z tytułu zobowiązań MEDA I i MEDA II w poszczególnych latach wypłacono łącznie 546 z planowanych 633 mln euro.⁸⁷ W latach 1994–2002 UE przekazano 1 mld euro w grantach i pożyczkach oraz 500 mln euro na rzecz UNRWA.⁸⁸ W latach 2003–2006 wypłacono kolejnych 329 mln euro w ramach UNWRA, 200 mln na tzw. programy tematyczne oraz ponad 315 mln na wsparcie procesu pokojowego.⁸⁹ Problem w tym, że pomoc przekazywana zarówno przez UE, jak i USA nie wpłynęła znacząco na poprawę gospodarki palestyńskiej. Wynikało to przede wszystkim z faktu uzależnienia od Izraela i jego polityki na tym polu. Raport z realizacji strategii z Barcelony wskazywał, jak ogromne straty poniosła Autonomia Palestyńska w wyniku wybuchu drugiej intifady. Zablokowanie przez Izrael wpływów z cel i innych opłat granicznych ogromnie uszczupliło budżet Autonomii. Wskutek ograniczenia dostępu do izraelskiego rynku pracy spadły również dochody gospodarstw domowych, wzrosło bezrobocie.⁹⁰ Oprócz środków bezpośrednio kierowanych do Autonomii Palestyńskiej, trafiły tam również fundusze związane z realizacją projektów

⁸⁵ *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 21 czerwca 2007 r. w sprawie MEDA i wsparcia finansowego dla Palestyny – ocena, realizacja i kontrola (2006/2128(INI))*,

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//PL&language=PL>

⁸⁶ *Council conclusions on the Middle East peace process, 10 December 2007*, <http://europa.eu/bulletin/en/200712/p134012.htm#anch0227>.

⁸⁷ *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 21 czerwca 2007 r. w sprawie MEDA i wsparcia finansowego dla Palestyny – ocena, realizacja i kontrola (2006/2128(INI))*,

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0277+0+DOC+XML+V0//PL&language=PL>

⁸⁸ *Overview of EU Relations with the Palestinians*,

http://www.delwbg.cec.eu.int/en/cooperatio_development/palestinians.htm

⁸⁹ *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 21 czerwca 2007 r.*, op.cit.

⁹⁰ *Report from the Commission to the Council and the European Parliament, Annual report of the MEDA programme 2000*, http://www.europa.eu.int/comm/europeaid/reports/meda_2000_en.pdf

wielostronnych. W latach 1995–2000 łączna suma przekazana przez UE na ten cel wyniosła 52,79 mln euro.⁹¹

Kolejnym problemem, który istnieje od chwili zaangażowania się UE w pomoc dla Palestyńczyków, jest sprawa kontroli nad sposobami wykorzystywania przekazywanych funduszy. Jednak postępowanie przeprowadzone przez Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF) nie pozwoliło na postawienie konkretnych zarzutów administracji palestyńskiej.⁹²

W okresie zamrożenia dialogu arabsko-izraelskiego pozycja polityczna UE na Bliskim Wschodzie uległa osłabieniu. Wynikało to zarówno z niechęci prawicowego rządu Izraela do mediacji europejskiej, jak i z braku faktycznych możliwości wpływania na rozwój sytuacji w regionie. Unia konstruowała swe zaangażowanie na rzecz pokoju na Bliskim Wschodzie jako komplementarne w stosunku do działań innych podmiotów, głównie USA oraz państw arabskich. W latach 1970–2007 wysiłki UE na rzecz porozumienia izraelsko-palestyńskiego oraz osiągnięcia pokoju na Bliskim Wschodzie obejmowały zarówno działania w sferze politycznej, jak i ekonomicznej. Zakończenie rywalizacji Wschód – Zachód pozwoliło wprawdzie na wzmocnienie międzynarodowej pozycji Wspólnoty, lecz pozostawała ona drugim, po Stanach Zjednoczonych, aktorem na bliskowschodniej scenie. W takiej sytuacji politycy europejscy zdecydowali się wzmocnić swoją rolę dzięki zwiększeniu zaangażowania ekonomicznego. Zdaniem przywódców europejskich po podpisaniu całościowego układu pokojowego właśnie współpraca gospodarcza powinna stać się podstawą rozwoju nowego ładu, a to pozwoli Unii przejąć wiodącą pozycję w regionie.

Abstract

Activities of the European Communities/European Union for the sake of Israeli-Palestinian peace

The period between 1970 and 2007 saw the ever-increasing involvement of the European Communities for the sake of the Israeli-Palestinian peace. The EC declared its position regarding the conflict in its successive

⁹¹ J.Zajac, *op.cit.*, s.6–25.

⁹² *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 21 czerwca 2007 r.*, *op.cit.*

declarations (in 1971, 1973, 1977, 1980, 1999 and 2002). The expected future agreement was to be based upon the United Nations' resolutions and on the Palestinian nation's right of self-determination.

In 1980, due to divergences between interests of its members and effective policies, the EC withdrew from active politics in the Middle East, only to renew its commitment to the Middle East peace process (MEPP) in the wake of political changes of early 1990s. The EU representatives have taken part in activities of working groups of the peace conference in Madrid, although their role was in fact limited to economic issues.

In 1995 the Mediterranean Partnership was established, in which the MEPP found its place in the part devoted to political partnership. Unfortunately, the peace process collapsed in 1996. In 1997 the EU put forth a catalogue of proposals concerning the return to negotiations and peace debate. At the same time the Euro-Mediterranean Interim Association Agreement on trade and cooperation between the European Community and the Palestine Liberation Organization (PLO) for the benefit of the Palestinian Authority of the West Bank and the Gaza Strip came into effect.

Nevertheless, the EU activities in that area over all that time have to be judged critically as having little effect. The EU politicians, aware of that, have seemed to prefer to just stick to their previous standpoint concerning the future agreement, where economic cooperation was seen as one of the ways leading to stabilization.